

Den kompliserte borgerkrigen

AV PER CHRISTIAN GUNDERSEN

Borgerkrigen i Syria har snart pågått i snart fem år og mange ulike aktører, både internt, regionalt og internasjonalt er involvert. Konflikten har skapt enorme lidelser for befolkningen og ødeleggelsene i landet er svært omfattende. Selv om FN har sluttet å rapportere antall døde, er det stipulert at godt over 200.000 mennesker er drept.¹ I tillegg er over 12 millioner drevet på flukt,² enten internt i landet eller over grensen til nabolandene.³ På grunn av harde kamper over flere år er byer, bydeler og landsbyer lagt fullstendig i ruiner. Infrastruktur, som vannforsyning, elektrisitet, kloakk, veier og broer er bombet sønder og sammen. Landet er nå primært delt langs etniske og religiøse skillelinjer, og det er vanskelig å se for seg et samlet fremtidig Syria.

Syria – «a Wicked problem»

Før sin avgang som amerikanske utenriksminister i jan 2013, beskrev Hillary Clinton Syria som «a Wicked Problem»,⁴ et begrep som opprinnelig ble lansert innenfor samfunnsvitenskapelig forskning for over 40 år siden. Begrepet synes å være svært passende for utfordringene man står overfor i Syria. Det er utallige årsaker og grunner til konflikten. Den er svært kompleks, vanskelig å definere og forklare. Det finnes ingen entydige riktige eller gale svar, og ikke minst er konflikten dynamisk og endrer seg når man forsøker å løse det. Kausale sammenhenger er ikke matematikk. Et forsøk på løsning kan skape andre og nye utfordringer. En handling vil ikke nødvendigvis gi ønsket virkning. Man har ingen

1 The Syrian Observatory for Human Rights rapporterte i jun 2015 at antall drepte totalt var 320.000, mens den humanitære organisasjonen OXFAM stipulerte i mars 2015 at tallet var 220.000.

2 www.usaid.gov/crisis/syria/fy15/fs08, hentet fra internett 02.11.2015.

3 For eksempel har et allerede sårbart Libanon økt befolkningsmassen med ca. 30 % grunnet borgerkrigen i Syria. Det betyr, som et lite tankeeksperiment, at Oslo og Akershus hvor det nå bor rundt 1 million mennesker, ville måtte ta imot og huse 300.000 flyktninger.

4 Hillary Clinton brukte begrepet når hun sammen med president Obama ble intervjuet om Syria under programmet «60 minutes» på CBS.

forsikring om at de valgene man tar bidrar til å løse konflikten, eller om det faktisk vil forverre eller utvide situasjonen ytterligere. Dette er Syria i dag, en nasjon i oppløsning, hvor polarisering av partene og de sekteriske skillelinjene har blitt forsterket gjennom borgerkrigen.

Ordtaket «målet helliger middelet» virker beklageligvis å være svært passende på hvordan de stridende fremstår i borgerkrigen. Motstanderne blir demonisert og alle tilgjengelige midler og metoder blir hensynsløst benyttet for å påføre fienden tap og skade. Voldspiralen har tydeligvis ingen øvre grense, og *Amnesty International* og andre troverdige kilder har gjennom borgerkrigen rapportert om utallige brudd på folkeretten.⁵ Selv om de regjeringstro styrkene står for brorparten av overgrepene, har også mange opprørsgrupper bidratt til å skape en situasjon som kjennetegnes av brutalitet, umenneskelighet og hensynsløshet. Det er trolig ingen væpnede konflikter i det 21. århundre som kan måle seg med borgerkrigen i Syria i så henseende.

Opptakten

Dette er ikke hva befolkningen ønsket og håpet på da de gikk til gatene og demonstrerte for reformer våren 2011. Det syriske regimet hadde imidlertid, siden Hafez al-Assad tok makten på begynnelsen av 1970-tallet, alltid benyttet brutale virkemidler for å marginalisere sine politiske motstandere og undertrykke befolkningen. Massakren i Hama 1982, hvor regimet slo ned et opprør fra det muslimske brorskapet, krevde trolig rundt 20.000 menneskeliv.⁶ I tillegg har tusenvis av dissidenter gjennom årene forsvunnet, blitt torturert, drept eller fengslet uten lov og dom. Syria var utvilsomt et diktatur og en politistat, også etter at sønnen Bashar al-Assad tok over makten i 2000. Samtidig hadde regimet gjennom årtier fokusert på syrisk, arabisk nasjonalisme og sameksistens mellom de ulike etniske gruppene og religiøse retningene i landet. Dette var viktig siden det sittende regimet selv kom fra en etnisk og religiøs minoritet. Assad-familien er alawitter og følger en shia-retning innenfor islam, og utgjør rundt 10 % av befolkningen. Dette innebar at i 2011 levde etniske og religiøse grupper stort sett i harmoni, men utover på 2000-tallet opplevde Syria en økonomisk og politisk stagnasjon. Forskjellene mellom eliten og befolkningen, og mellom sentrum (Damaskus/Aleppo) og landsbygda i periferien økte. Det var dessuten en inef-

⁵ Det er brukt ulovlige våpen; herunder kjemiske stridsmidler og *cluster* ammunisjon. Det er til stadighet angrep som ikke skiller mellom sivile og militære mål, eksempelvis blir tønnebomber sluppet fra helikoptre. Det har vært direkte angrepet på sivile og sivile objekter, gjennom terrorbombing, seksualisert vold, tortur, plyndring og summariske henrettelser. Det er innslag av etnisk/religiøs rensning i områder. Det brukes barnesoldater i krigføringen.

⁶ David Kenner, «Massacre city», *Foreign Policy*, 05.08.2011

fektiv offentlig sektor og utbredt korrupsjon, hvor regimets familie og venner fikk viktige posisjoner. De økonomiske reformene man iverksatte, kom kun Assad-familien, alawittene og eliten til gode. Eksempelvis fikk fetteren til presidenten, Rami Makhlouf, en av to lisenser for å drive mobiltelefonselskap i landet, Syriatel. Det hadde generelt utviklet seg en maktelite som åpent styrte både politikken, økonomien og sikkerhetsstyrkene, samtidig som undertrykkningen av befolkningen fortsatte. Misnøyen i den sunnimuslimske majoriteten hadde derfor vokst gradvis frem mot den arabiske våren. Inspirert av befolkningen i andre land, som Egypt, Libya og Marokko, hadde man tro på at et folkeopprør kunne tvinge frem politiske reformer og endringer i landet.

Assad-regimet viste imidlertid ingen vilje til å komme demonstrantene i møte, og de fredelige demonstrasjonene, som begynte i Deraa, syd i landet, ble møtt med overdreven brutalitet fra sikkerhetsstyrkene. Situasjonen eskalerte raskt og et væpnet opprør spredte seg i de fleste områdene av landet. Den frie syriske hæren, etablert av avhoppere fra regjeringsstyrkene, ble innledningsvis toneangivende i opprørskampen. Mange antok at det rundt årsskiftet 2011-2012 kun var et tidsspørsmål før regimet ville falle, i tråd med det man hadde erfart i Egypt, Libya og Marokko. Det viste seg imidlertid å være en feilvurdering. Sommeren 2012 kunngjorde Det internasjonale Røde kors at den interne konflikten i Syria var en borgerkrig.⁷

Assads strategiske grep

Assad har i løpet av borgerkrigen tatt flere strategiske grep for å beholde makten i landet. Med budskapet «Dette er en eksistensiell kamp for alawitter, kristne og andre minoriteter i Syria», klarte Assad å opprettholde de sentrale elementer av regjeringsstyrkene, hvor over 70 % av offiserene var alawitter. Han evnet dermed å opprettholde maktstrukturene i regjerings- og sikkerhetsstyrkene. I tillegg mobiliserte han både heimvernstyrker og Shabiha-militser⁸ i kampen mot mange av de lokalt forankrede opprørsgruppene.

Assad søkte tidlig støtte fra sine nære allierte og har gjennom hele borgerkrigen mottatt både våpen, ammunisjon, styrker og militær rådgivning fra både Russland, Iran og den libanesiske opprørsbevegelsen Hezbollah. Syria har vært en viktig støttespiller for Hezbollah i kampen mot Israel gjennom mange år, og mot slutten av 2012 mottok også regimet direkte militær støtte fra den

⁷ www.channel4.com/news/un-observers-probe-massacre-claims, hentet fra internett 26.10.2015.

⁸ Begrepet «Shabiha» kan oversettes omtrentlig med «spøkelse» eller «skygger». Før borgerkrigen var «Shabiha» alawittiske kriminelle grupper. Etter opprøret ble disse utrustet og trent militært til å slå ned lokale opprør, gjerne med svært brutale metoder. Et eksempel er Houla massakeren 25. mai 2012, vest i landet, hvor FN har stipulert at 108 personer ble drept, inkludert 34 kvinner og 49 barn. Mange av disse ble regelrett henrettet.

libanesiske opprørsgruppen. Dette ble blant annet tydelig i kampene om den opprørskontrollerte byen al Qusayr i mai 2013 ved grensen til Libanon, hvor rundt 2000 Hezbollah krigere gjenerobret byen sammen med regjeringshæren, regulære heimvernstyrker og paramilitære styrker. De fleste vil hevde at Hezbollah har vært en svært viktig aktør på Assads side, både med hensyn til å øke den militære kompetansen og stridsmoralen til de regjeringsstro bakkestyrkene.⁹

For Russland har Syria vært en nær alliert, både politisk, økonomisk og militært siden 1970-tallet under den kalde krigen. Brorparten av det militære materiellet i de syriske styrkene er russisk-produsert og mange av offiserene har fått russisk militær utdanning og trening. I tillegg har russerne en marinebase i Tartus, nordvest i landet, som gir fri tilgang til Middelhavet. Russland har dermed investert mye i Syria over tid, og har gjennom konflikten kontant avvist alle forsøk for å legge et internasjonalt press på regimet, blant annet ved å blokkere flere forslag til FN-resolusjoner som ville fordømme Assad. Samtidig har etterforsyning av våpen og ammunisjon pågått kontinuerlig, både luft- og sjøveien. Mens vesten har ansett Assad for å være en del av problemet i Syria, mener Russland at Assad er en del av løsningen på borgerkrigen.

Den russiske støtten tok en mer direkte og offensiv form høsten 2015. Assads regimetro styrker hadde vært på defensiven det siste året, og ble utfordret av ulike opprørsgrupper i flere områder, spesielt nord-vest i landet. Regimet hadde da kontroll på kun en femtedel av landet, og det hadde blitt nødvendig å kraftsamle regjningsstyrkene i de befolkningstette områdene vest i landet, fra Daraa i syd, rundt Damaskus og nordover langs grensen til Libanon gjennom byene Homs og Hama opp mot Aleppo. Beskyttelse av kjerneområdet til hans egen folkegruppe alawittene, Latakia, ble også prioritert. I løpet av september 2015 etablerte russerne en luftbase i Latakia med rundt et 30-talls jagerfly og et titalls transport og angrepshelikoptre, luftvern, artilleri, sensorsystemer og relevante støttefunksjoner, som etterretningsressurser og basesikringsstyrker.¹⁰ Dette var utvilsomt kjærkommet for et regime som var under sterkt militært press. De første russiske luftangrepene ble iverksatt 30. september, og det viste seg tidlig at angrepene primært ble rettet mot områder hvor regjeringsstyrkene var utfordret, spesielt i Idlib-provinsen nordvest i landet, og i opprørskontrollerte områder rundt Homs og Hama. Russerne viste dermed tydelig at man hadde en annen prioritering i Syria enn den amerikansk ledede koalisjonen, som fokuserte sine luftangrep mot ISIL i landet. Det ble tydelig at russerne primært ønsket å

⁹ Marisa Sullivan, «*Hezbollah in Syria*, Middle East Security Report 19», Institute for the Study of War, April 2014.

¹⁰ Hugo Spaulding et.al, «Russian deployment to Syria, Putin's Middle East Game Changer», Warning Intelligence Update, Institute for the Study of War, 17.09.2015.

styrke Assads posisjon i borgerkrigen, og enhver som utfordret denne, radikale eller moderat, ville bli angrepet.

Den russiske tilnærmingen frustrerer amerikanerne, som ønsker å støtte de moderate kreftene i kampen mot Assad-regimet. De er bekymret for at russisk involvering og støtte til Assad vil bidra til en ytterligere radikaliserings av opprørsgruppene og befolkningen, samt at man mister innflytelse over en fremtidig fredsprosess. Utover i oktober ble det blant annet kjent at enkelte moderate opprørsgrupper har sett seg tjent med å knytte seg tettere til de større radikale gruppene, som Nusrafronten. Det har dessuten vist seg at de russiske luftangrepene ofte påfører sivilbefolkningen unødvendig mye lidelse i de opprørskontrollerte områdene.

Det er nok likevel ikke slik at Russland anser president Assad å være en «hellig ku», men det er vesentlig for stormakten å sikre seg både makt og innflytelse i Syria og i regionen, også etter at stridighetene tar slutt. Russland er dessuten bekymret for islamsk radikaliserings internt i eget land og randstatene i Kaukasus. Mange fremmedkrigere har reist fra Russland og Kaukasus for å kjempe med de radikale opprørsgruppene, og Russland anser det trolig som formålstjenlig å føre kampen mot disse utenfor eget territorium.

I den sekteriske regionale maktkampen mellom Shia- og Sunniretningen i Midtøsten, fremstår Syria som svært viktig for både Irak og Iran. Spesielt Iran har gjennom borgerkrigen bidratt med omfattende økonomisk og militær støtte til Assad. Elementer fra den iranske revolusjonsgarden har blant annet bidratt med militær etterretning, rådgivning og trening av heimvernstyrker og paramilitære shia-militser. I tillegg har enkeltelementer fra den Iranske revolusjonsgarden og frivillige iranske og irakiske paramilitære shia-militser vært direkte involvert i kamper mot opprøret. Dette har trolig økt i omfang den siste tiden, grunnet regimets utfordringer på bakken, som nevnt tidligere. Eksperter har antydnet at det er så mange som 20.000 iranske soldater og shia-fremmedkrigere på bakken i Syria idag.¹¹ I tillegg har Iran bidratt til sårt til-trengte militære forsyninger gjennom krigen, hovedsakelig via luftveien.¹²

Et strategisk grep Assad gjennomførte allerede i 2011, var å sette fri markante radikale islamister fra sine fengsler,¹³ samt å fokusere på kampen mot de sekulære opprørsgruppene. Dette har utvilsomt bidratt til å radikaliseres opprøret. De radikale elementene i opprøret har kunnet vokse uhindret, mens de moderate gruppene har blitt marginalisert. Den frie syriske hæren er et godt eksempel i så

¹¹ Sam Dagher et al, «Iran Expands Role in Syria in Conjunction with Russia's Airstrikes», Wall Street Journal, 2. okt 2015.

¹² Will Fulton et al, «Iranian Strategy in Syria», Institute for the Study of War, mai 2013.

¹³ Aron Y. Zelin, «Free Radical», Foreign Policy, 04.12.12.

henseende. De var en paraplyorganisasjon som favnet mange moderate lokale opprørsgrupper i oppstarten av det væpnede opprøret, til i dag å være en mindre innflytelsesrik gruppe, relativt dårlig utrustet og med liten ekstern støtte. Dette har medført at Assad har bidratt til å snu vestlig fokus fra å være bekymret for den humanitære krisen, til å være opptatt av radikaliseringen og terrorfaren. Budskapet er tydelig fra Assads side. «Syria og resten av det internasjonale samfunnet bør stå sammen om å kjempe mot terroristene og jihadistene som utfordrer sikkerheten både i Syria, regionen og i vesten». Regimet ønsker selvfølgelig å fremstå som en «alliert» i kampen mot terror og radikale islamister internt i landet, men også internasjonalt. Avgått nestkommanderende i CIA, Michael Morell, slapp katta ut av sekken i august 2014 da han hevdet at de radikale gruppene og ikke minst de utenlandske jihadistene i Syria bekymrer mer enn Assad.¹⁴

Det bør også nevnes at Assad, ved hjelp av Russland, reduserte mulighetene for direkte vestlig involvering gjennom å godta konvensjonen om forbud mot kjemiske våpen på høsten 2013. President Obama hadde året før kunngjort at bruk av kjemiske våpen ville være en «Red Line» og innebære en militær intervensjon i Syria. Man hadde dermed en mulighet til å involvere seg aktivt i konflikten etter at det ble kjent at regjeringsstyrker hadde brukt kjemiske stridsmidler mot Ghouta 21. august 2013, en opprørskontrollert forstad til Damaskus. Assads velvilje til å samarbeide om å fjerne disse stridsmidlene gjennom første halvdel av 2014, bidro imidlertid til å redusere rasjonale for en direkte vestlig involvering i konflikten. Amerikanerne ble dermed på mange måter satt på sidelinjen i borgerkrigen, og har vært en frustrert tilskuer til at Russland, Hezbollah og Iran i økende grad har støttet Assad-regimet.

Vestlig involvering

Fra vestlig side har man gjennom konflikten fordømt Assad-regimet og forsøkt å presse frem politisk dialog og forhandlinger. Man iverksatte tidlig økonomiske sanksjoner, frosset midler og stanset handel. Man har forsøkt diplomatisk press og truet om bruk av makt. Man har forsøkt våpenhvile, fredskonferanser og dialog.¹⁵ Verken internasjonale tungvektene som Kofi Annan og Lakhdar Brahimi, eller nåværende FNs spesialutsending til Syria, Staffan de Mistura, har evnet å få til konstruktive forhandlinger mellom partene.

¹⁴ Morell ble intervjuet av CBS etter at «Islamic State of Iraq and the Levant» overraskende hadde erobret store områder både i Syria og Irak sommeren 2014.

¹⁵ Det er blant annet gjennomført to fredskonferanser i regi av FN i Genève i juni 2012 og januar 2014 uten resultater av betydning.

I tillegg har man hatt en nøktern tilnærming med å støtte den sekulære opprørsledelsen og de moderate opprørsgruppene militært. «Too little, too late» blir gjerne brukt i kritikken mot den vestlige tilnærmingen. Den generelle tilbakeholdenheten med å støtte opprøret har flere forklaringer. Erfaringene fra både Afghanistan og Irak har vist hvor langvarige, blodige og kostbare slike militære intervensjoner kan være. Det har heller ikke vært mulig å få på plass en FN-resolusjon som kunne legge et større press på Assad-regimet og samtidig legitimere tyngre støtte til opprørsstyrkene.

Opprøret har dessuten fremstått fragmentert og ukoordinert, både politisk og militært. Innledningsvis var det hundrevis av opprørsgrupper, mange lokalt forankret, med forskjellige mål og agendaer. Selv med en felles fiende i Assad-regimet, hadde man også svært forskjellige syn på hvordan et fremtidig Syria burde organiseres og ledes. Der sekulære krefter har hatt som mål å innføre demokrati, har jihadistene ønsket en islamistisk stat. Dette har utvilsomt komplisert muligheten for vestlig involvering. Samtidig har de radikale opprørsgruppene fått større innflytelse og makt gjennom borgerkrigen, mye grunnet utstrakt våpen- og ammunisjonsleveranser donert fra Saudi-Arabia og Qatar. I 2014 iverksatte USA et «Train and Equip program» for moderate opprørsgrupper, som har vist seg å være helt feilslått. Målet var å skape en opprørshær som primært skulle være en militær ressurs i kampen mot ISIL. Det er imidlertid slik at de fleste syrere fortsatt anser Assad for å være hovedfienden og den som har påfører befolkningen mest lidelse. Man har derfor forlatt denne strategien, og har heller begynt å forsyne de gruppene man anser å være moderate direkte med våpen og forsyninger.¹⁶ Dette kommer primært de syriske kurderne til gode, som også er villige til å kjempe mot ISIL.

Opprørsledelsen, opprørsgruppene og ISIL

Det er et utall av opprørsgrupper som kjemper i Syria i dag. Bildet er uoversiktlig og flytende. Mange er fortsatt lokalt basert, og rasjonalet og motivasjonen for motstandskampen ligger i forsvar av egen by, bydel, landsby og familie. Dette gjelder ikke på samme måte for de radikale gruppene, hvor rekrutteringen av utenlandske jihadister fra Irak, Saudi Arabia, Nord-Afrika og Europa er stor. Enkelte grupper slås sammen, mens nye grupper etablerer seg. Det dannes også midlertidige koalisjoner og samarbeidsformer mellom gruppene. Samtidig er det tidvis direkte kamper mellom de enkelte grupperingene, gjerne på bakgrunn av politiske, religiøse og økonomiske årsaker. Dette har spesielt vært synlig i nord, i grenseområdene til Tyrkia. De siste årene har mange grupper kjempet internt

¹⁶ Micah Zenko, «Your Official Mission Creep Timeline of U.S. War in Syria», Foreign Policy, 19.10 2015.

om å etablere kontroll og innflytelse på grenseovergangene og smuglerrutene i disse områdene. Det bidrar til makt og innflytelse gjennom tilgang på både våpen, ammunisjon, fremmedkrigere og ikke minst økonomisk vinning gjennom smugleraktivitet. Det har i tillegg vist seg at enkelte grupperinger primært har blitt mer opptatt av økonomisk vinning og kriminell aktivitet fremfor å kjempe mot Assads styrker.

Det er beklageligvis også slik at flere av de toneangivende radikale opprørsgruppene ikke anerkjenner den etablerte politiske opprørsledelsen, *The Syrian National Coalition*. Maktdistansen mellom de som kjemper på bakken og de som snakker politikk i Doha eller Istanbul, er utvilsomt stor. *The Syrian National Coalition* er etablert på tvers av både politiske, religiøse og etniske skillelinjer, men for de som kjemper på bakken for et fremtidig islamsk fundamentalistisk Syria, har denne institusjonen liten tillit eller legitimitet. Det innebærer at selv om man går i dialog med regimet og finner politiske løsninger og kompromisser, vil det fortsatt være store grupperinger som vil fortsette striden, men med andre målsettinger.

I den forbindelse er det naturlig å nevne tre av de store opprørsgruppene, som blant annet har kontroll på store områder nord i landet, og som trolig kan mobilisere rundt 100.000 opprørskrigere. Det er den al-Qaida baserte *Nusrafronten*, salafistgruppen *Ahrar ash-Sham*¹⁷ og den konservative *Islamic Front*. Sistnevnte gruppe kan brukes for å synliggjøre utviklingen og dynamikken blant opprørsgruppene. *Islamic Front* ble opprettet i november 2013 gjennom en sammenslåing av syv opprørsgrupper. Felles ledelse ville gjøre det enklere å kraftsamle tilgjengelige ressurser, ekspandere og ikke minst slå tilbake regimets styrker i området. Sammenslåingen var trolig også et strategisk grep for ikke å bli marginalisert av ISIL, som i løpet av året hadde ekspandert vestover inn i Syria fra Irak.

ISIL har på sin side helt siden inntreden i borgerkrigen mot slutten av 2012 hatt en kategorisk tilnærming til alle andre aktører i konflikten. Enten lar man seg underkaste eller så er man vantro, og dermed en fiende. Dette har blant annet kommet tydelig til uttrykk i maktkampen mellom Nusrafronten og ISIL gjennom 2013, hvor begge grupperingene kjempet om å fremstå som toneangivende i opprøret. Det kulminerte med en tydelig splittelse etter at den al-Qaida baserte Nusrafronten nektet å la seg underlegge ISIL.

ISIL har en tydelig målsetting på mellomlang sikt, som åpenbart virker forlokkende og motiverende for mange, både i regionen og internasjonalt. De

¹⁷ Mariam Karouny, «Resilient group Ahrar al-Sham to play bigger role in Syria», Reuters, 22.09.2015

ønsker å etablere et sunni-muslimsk kalifat i store deler av *Levanten*.¹⁸ Det innebærer territoriell kontroll og sharia-baserte samfunnsstrukturer i Syria og Irak. ISIL har gjennom det siste halvannet året vist seg å være svært offensiv, brutal og tilpasningsdyktig. De har i løpet av perioden ekspandert betraktelig og styrer nå et stort område på størrelse med Storbritannia med rundt 8 millioner mennesker. De har etablert hovedsete i Raqqa, nordøst i Syria, og har gjennom sosiale medier og en svært tydelig retorikk fått lokal, regional og internasjonalt oppslutning. De har et godt rekrutteringsgrunnlag blant sunni-muslimer, basert både på tvang og frivillighet. Man estimerer at rundt 20.000 fremmedkrigere deltar med ISIL i kampene.¹⁹ I tillegg har bevegelsen innført verneplikt i enkelte områder og har dermed et stort potensiale for å innrulle unge menn til bevegelsen. Totalantallet krigere ISIL har, er imidlertid omstridt, og tallene varierer fra rundt 30.000 til rundt 200.000.²⁰

ISIL er bygd opp hierarkisk, med både militær og sivil kompetanse i ledelsen. Overordnede religiøse, politiske og militære føringer gis ut fra den selvutnevnte kalifen al-Baghdadi. Samtidig tyder mye på at man på lokalt nivå kan påvirke selve utførelsen av oppdragene. Dette er nok helt avgjørende for å opprettholde fleksibilitet, initiativ og tempo i operasjonene i et område som er på størrelse med Storbritannia. ISIL har styrker og militært utstyr som relativt raskt kan flyttes mellom de ulike områdene i både Syria og Irak. Eksempelvis har ISIL benyttet en rekke tyngre våpen og militært utstyr som ble tatt fra den irakiske hæren i Mosul i juni 2014, og som nå brukes mot opprørsgruppene i Nord-Syria i områdene mellom Aleppo og grensen til Tyrkia.

Det er også verdt å merke seg at når ISIL tar over et område, så gjør de det med en helhetlig tilnærming. De overtar ikke bare den militære sikkerheten i området, men de tar også kontroll over handel, vannforsyning, elektrisitet, matforsyning, media og andre samfunnsstrukturer som skolevesen, helsevesen, lov og orden. Det innebærer at de får kontroll på befolkningen, samtidig som befolkningen stilles i et avhengighetsforhold til denne bevegelsen.

Bevegelsen har hatt et godt økonomisk grunnlag for å understøtte militære operasjoner og ikke minst for å opprettholde samfunnsstrukturene og kontrollen i de okkuperte områdene. Inntektene tar blant annet form av skatter og avgifter som er pålagt befolkningen. I tillegg tok ISIL tidlig kontroll på de største oljefeltene og raffineriene som ligger øst i Syria. Det bør også nevnes at bevegelsen

¹⁸ Levanten er en gammel historiske geografisk betegnelse over et område som strekker seg fra Middelhavet og østover inn i Irak.

¹⁹ Ashley Kirk, «Iraq and Syria: How many foreign fighters are fighting for ISIL?», The Telegraph, 12.08.2015.

²⁰ Patrick Cockburn, «War with Isis: Islamic militants have army of 200.000, claims senior Kurdish leader», Independent, 16.11.2014.

fikk tilgang på store kontant- og gullbeholdninger da de gikk inn i Mosul på forsommeren 2014. Det ble tidligere hevdet at ISIL-krigerne generelt er bedre trent, utrustet og ikke minst betalt enn både syriske og irakiske soldater. Det er imidlertid indikasjoner på at den amerikanskledede koalisjonen det siste året har bidratt til å redusere ISILs økonomi, både gjennom direkte luftangrep på oljeinstallasjoner og gjennom bedre kontroll med grenseovergangene. Det har imidlertid bidratt til å øke både levekostnadene og arbeidsløsheten, og det er indikasjoner på at unge sunni-muslimske menn av økonomiske grunner lar seg verve til militærtjeneste.²¹

ISIL er avhengig av en rekke sunni-muslimske grupperinger for å opprettholde kontrollen i de store områdene de okkuperer. Mange av disse grupperingene deltar trolig sammen med ISIL ut ifra pragmatiske makthensyn og vil om situasjonen endrer seg trolig finne det opportunt å trekke seg ut av dette samarbeidet. Skjørheten i disse relasjonene kan på sikt bli tydeligere dersom bevegelsen blir satt under ytterligere press, isolasjon og direkte angrep. Samtidig har man sett hvordan desillusjonerte fremmedkrigere har forlatt ISIL fordi man opplever at kampene primært ikke handler om å forsvare sunni-islam, men faktisk undertrykker den sunni-muslimske befolkningen og kjemper mot andre sunni-muslimske opprørsgrupper.²²

Tyrkias spesielle rolle

Tyrkia har gjennom hele borgerkrigen hatt en sentral rolle i borgerkrigen og mange vil hevde at landets egne ambisjoner i regionen har vært ødeleggende for å finne en fredelig løsning. Med en felles grense på rundt 800 km og en tydelig målsetting om å støtte kampen mot Assad, har landet påvirket dynamikken i borgerkrigen. Tyrkia har støttet opprørsgrupper gjennom å påse at ammunisjon, våpen og fremmedkrigere har kunnet passere den porøse grensen. Mange vil dessuten hevde at på den måten har Tyrkia bidratt både til en forlengelse og radikaliserings av borgerkrigen, på lik linje med andre regionale makter på den arabiske halvøy.

Tyrkia har flere ganger i løpet av borgerkrigen tatt til orde for å etablere en flyforbudssone over Nord-Syria, uten å få internasjonalt gehør for et slikt forslag. Bakgrunnen er selvfølgelig at Assads luftstyrker uhindret har kunnet angripe syriske opprørsgrupper fra luften. I tillegg har Tyrkia vært bekymret for

²¹ Joanna Paraszczuk, «The Isis Economy: Crushing Taxes and High Unemployment», The Atlantic, 02.09.2015.

²² Peter R. Neumann, «Victims, Perpetrators, Assets: The Narratives of Islamic State Defectors», The international Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence, sep. 2015.

flyktningestrømmen inn i landet. Tyrkia har imidlertid vært tilbakeholden med å gi amerikanerne tilgang på flybaser i kampen mot ISIL i Syria, men gav til slutt etter for presset mot slutten av juli 2015. Samtidig erklærte de et ønske om å delta aktivt i kampen mot ISIL. Tyrkia benyttet imidlertid anledningen til også å trappe opp kampen mot den kurdiske opprørsbevegelsen PKK. PKK har på sin side spilt en sentral rolle i å støtte de syriske kurderne mot ISIL og andre radikale sunni-muslimske grupper gjennom hele borgerkrigen. De syriske kurderne dannet tidlig *People Protection Units (YPG)*- heimvernstyrker, som har vist seg å være både dedikerte og standhaftige for å opprettholde kontrollen i de kurdiske områdene. YPG har dessuten blitt en av få tydelige samarbeidspartnere på bakken til den amerikanskledede kampen mot ISIL. YPGs nære tilknytning til og avhengighet av PKK er utvilsomt problematisk for både Tyrkia og USA. I tillegg kan det også nevnes at russerne nylig har gått i dialog med kurderne, både i Tyrkia og Syria, og viser langt på vei at de ønsker et tettere samarbeid.

Avslutning

Syria kan utvilsomt defineres som «a Wicked Problem». Det er uoversiktlig og fastlåst. Stormaktene Russland og USA står på hver sin side i konflikten, og regionale aktører som Iran, Saudi-Arabia og Tyrkia har egne nasjonale målsettinger, som gjennom krigen har bidratt til konflikten fortsettelse. Troen på at konflikten kan løses militært, har vært ødeleggende for ethvert internasjonalt fremstøt på å finne en løsning. Borgerkrigen har tatt en form hvor partene i utgangspunktet kan fortsette i svært lang tid, siden etterforsyninger av fremmedkrigere, våpen og ammunisjon pågår kontinuerlig. Borgerkrigen har slik tatt form som en utmattelseskrig, og som Jan Egeland har uttrykt det, både Iran og Saudi-Arabia er villig til å kjempe til siste syrer.²³ Verken Assad, opprørsgrupper eller deres støttespillere fremstår som løsningsorienterte, utover at man fortsatt kjemper om en militær seier. De ulike aktørenes handlinger og engasjement har stort sett bidratt til radikaliserings og polarisering av konflikten. Fremveksten av ISIL er på mange måter et godt eksempel på akkurat dette. Det er vanskelig å se for seg hvordan borgerkrigen og stridighetene skal kunne avsluttes. Alle ønsker en bit av Syria, men snart er det kun smuler igjen. Historien har vist at alle kriger en gang tar slutt, og selv om man på et tidspunkt kommer til enighet om en politisk løsning på borgerkrigen, vil stridighetene fortsette i uoverskuelig fremtid. Det er flere toneangivende radikale grupperinger som aldri vil godta annet enn et islamsk Syria basert på sharia-lover.

²³ Dagbladet, 15.03.2015.

Det er imidlertid et telys i tunnelen. Møtet man nylig gjennomførte i Wien 30. oktober mellom sentrale eksterne aktører involvert i borgerkrigen, var et skritt i riktig retning. Det ble et symbolsk viktig møte og mye tydet på at både USA og Saudi-Arabia på den ene siden, og Russland og Iran på den andre siden hadde konstruktive samtaler. Det er mye man fortsatt er uenige om, men målsettingen om å få en slutt på borgerkrigen, hindre spredning av konflikten og ikke minst bekjempe ISIL har man felles. Det er i hvert fall et utgangspunkt. Tiden vil vise om de eksterne toneangivende aktørene kan påvirke de stridende partene til å finne kompromisser og pragmatiske løsninger. Historien har vist at før eller senere må man snakke med fienden. Det er på høy tid i Syria.

Kommandørkaptein Per Christian Gundersen begynte i Forsvaret i 1985. Han har operativ bakgrunn fra kystartilleriet og tjenesteerfaring fra Sjøkrigsskolen, Forsvarets operative hovedkvarter og Sjøforsvarsstaben. Han har i tillegg internasjonal tjeneste fra Balkan og Midtøsten. Gundersen har en mastergrad i militære studier og er for tiden hovedlærer ved avdeling for Militær strategi og operasjoner ved Forsvarets stabsskole. Han er dessuten tilknyttet mediegruppen ved Forsvarets Høgskole og har fulgt borgerkrigen i Syria relativt tett fra oppstarten i mars 2011.